

Raffi Kalfayan: 2015: Ermeni soykırımının tazminine odaklanma

Posted on 14/02/2015

2015 Ermeni davası için elverişli bir dönem olduğu kadar Ermenistan'ın iç ve dış politikası için tehlikelerle dolu bir yıldır. Oysa Ermeni davası girişimleri ulusötesi bir uzlaşma gerektirmektedir. Şimdilik, Ermeni devletinin başlıca siyasi kurumları ve yüzüncü yıl komitesi tarafından girilen eylemlerin öngörü eksikliğinden dolayı diasporanın beklentileri şaşkıncı olmayan bir biçimde sarsılmıştır. Liderlik eksikliği, tutkusuzluk, isteksizlik ve iyi niyetlerin yetersizliğini iki yıldır yüksek sesle ifade edilmektedir.

Aktivizm boşluk kabul etmediği için iyi niyetlerle beslenmiş çeşitli girişimler siyasi amaçtan yoksun olmayan ve tesadüfi sayılmayacak kaynakların finansmanı sayesinde artmaktadır. Bu girişimler, özellikle -sanki diyalog kurmak için bu programlara ihtiyaçları varmış gibi- Türk ve Ermeni sivil toplumları arasındaki sözüm ona diyalog ve uzlaşmaya yöneliktir. Sözüm ona Batı Ermenistan'ı temsil ettiğini iddia eden bazı gruplar gibi, kuşkusuz daha cesurca fakat manipülasyonlara daha açık girişimler Türk yetkililerle temasa geçmeyi hedeflemektedir. Ermenistan'da olduğu gibi diasporada da bireysel veya ortak yapılan beyanlar artmaktadır. Bu beyanların çoğu hukuken temelsiz olduğu kadar siyasi olarak da gerçek dışı gibi görülmektedir.

Detaylara girmeden, bazı hukuki gerçekleri hatırlatmak gerekir. Ermeni halkının maruz kaldığı kıyımlar artık bir ceza davasının konusunu teşkil edemez. Bu kıyımları organize edenler, gerçekleştirenler veya suç ortaklarının hepsi ölmüştür; kurbanlar ve görgü tanıkları da. Öte yandan, 1919 yılında İttihat ve Terakki davalarında Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni nüfusa karşı uygulanan kitlesel suçların başlıca sorumluları yargılanmış ve cezalandırılmıştır. Ayrıca, Uluslararası Adalet Mahkemesi sadece üye devletler, Birleşmiş

Milletler Genel Kurulu veya Güvenlik Konseyi'nin başvurabileceği devletlerarası bir mahkemedir. Bu durumda şu iki soru karşımıza çıkmaktadır: 1915-1916 Ermeni soykırımı Ermeni Devleti ve Türk Devleti arasındaki bir anlaşmazlık mıdır? Söz konusu dönemde Ermenistan devletinin mevcut olmadığını hatırlatmak isteriz. Farz edelim ki Ermenistan hukukun konusu olarak kabul edildi ve dava açma hakkı kendisine tanındı, hukuki olarak hangi konuyu öne sürecektir? Burada hatırlatmak isteriz ki tüm hukuki işlemler karşı devletin -Birleşmiş Milletler veya Güvenlik Konseyi tarafından kendisine bu durumun empoze edilmesi dışında- mahkemeye başvurunun prensip ve koşullarını kabul etmesini gerektirir. Bu prosedür, her durumda Türk-Osmanlı Devletinin 1915-1916 katliam ve sürgünlerinden uluslararası ölçüde sorumlu olduğunun kabulünü varsayar. Bu hususta mevcut deliller yeterli olduğu halde Türkiye tarafından kabul edilmemektedir.

Bu duruma paralel olarak, yabancı parlamentolar veya hükümetler tarafından Ermeni soykırımının tanınması ile ilgili eylemler son on yıldır arttı. 2009 yılı Ekim ayındaki Ermenistan-Türkiye protokolleri ve Türkiye'yi teskin eden konuşma bu sonuca yabancı değillerdir. 2015 yılı arifesinde fazla stratejik önemi olmayan bir yeniden faaliyete geçmeye tanık oluyoruz. Bu fenomen iki sebeple geçici ve etkisiz olacağı benziyor.

Birinci sebep Türkiye'nin bu kısımların hukuki açıdan insanlığa karşı suç veya soykırım olarak tanınmasına karşı mali ve diplomatik olanaklarla şiddetle mücadele etmesi ve kabul etmek istememesidir. Birinci Dünya Savaşı'nın karışık dönemi boyunca nüfusun insanlık dışı tehciri ve Ermeni halkının maruz kaldığı acılardan bahsetmeyi tercih etmektedir. "Savaş suçlarından" (kapsamlı bir şekilde düzenlenmemiş olsa dahi 1915'de bu suçlar hukuki bir gerçekliğe sahipti) sorumluluğu ve bu suçların niteliğini gerçekten kabul ederek, Rus ordusu tarafından Ermeni lejyonları veya Ermeni silahlı çetelerin eylemlerinden dolayı, Doğu Anadolu'da Müslüman Türk halkının maruz kaldığı zararların tazmini için bir karşı dava hazırlamak konusunda imkanlarını seferber etmektedir. 1915-1916 dönemi için kuşkusuz sağduyulu olmayan fakat 1914-1918 savaşının daha geniş çerçevesine yerleştirilmiş gerçek olaylar taleplerini yeterince destekleyen gerekçeleri

oluşturmaktadırlar.

İkinci neden Türkiye'nin özellikle şu sıralar, hiç olmadığı kadar uluslararası diplomasinin Yakın ve Orta Doğu'da vazgeçilmez bir unsuru olmasıdır. Bu açıdan bölgede diplomatik olarak kendini kabul ettirmek için rekabet eden Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ve İngiltere (bkz 9 Aralık 2014 tarihinde Foreign Office tarafından yayınlanan not) ve Rusya ister istemez Türkiye ile stratejik bir ortaklığı sürdürüyorlar. Bu ülkelerin hareket tarzını değiştirmesi ve kendilerinin ya da Ermenistan'ın yürüteceği soykırımın siyasi tanınması faaliyetlerini desteklemesi için çok az umut vardır.

Bu de facto dokunulmazlık Türkiye'ye tarihin tahrif edilmiş versiyonunu yaymak ve soykırımı inkar girişimlerini güçlendirme imkanı sunmaktadır. Azerbaycan'ın Ermenilere karşı yürüttüğü politikanın aşırı, ırkçı ve nefret dolu niteliği Türkiye'yi gitgide rahatsız etmesine karşın Azerbaycan'ın bu girişimlere dahil olması Türkiye'nin zarar verme kapasitesini de arttırmıştır.

Diasporadaki siyasi güçler dünyadaki Ermeni soykırımının tanınma sürecinin durakladığını az çok kabul etmektedir. Açık bir siyasi ve finansal imkan eşitsizliği mevcuttur. Oysa tanınma akademik çevreler ve kamuoyu nezdinde büyük ölçüde sağlanmıştır, 2015 yılı bunun tepe noktası olacaktır. Problem 2015 yılından sonra ortaya çıkacaktır. 2015 yılında da bir ölçüde sorun yaşanacaktır çünkü 1915-1916 yılı kıyım ve sürgünlerin anılmasının siyasi ve medyatik içeriğine karşı koymak için Türkiye elinden geleni yapacaktır. Bu yöndeki girişimlere çok önceden başlamıştır.

Diyalog ve uzlaşma: Türkiye için çift kazançlı taktik

Bu strateji Türkiye'nin Avrupa Birliği'ni cezbetme girişiminde olduğu 2014 yılında başlamıştır. Her iki ülkenin sivil toplulukları arasındaki yakınlaşma ve diplomatik ilişkilerin

kurulması için Avrupa Komisyonu ve ABD mali destekte bulunmuşlardır. Batı için bu strateji zayıflamış bir Ermenistan'la doğrudan diyaloga öncelik vermek için diasporanın sözde aşırılık yanlısı olanları marjinalize etmeyi amaçlamaktadır. Finansal yardım peşindeki "STK endüstrisi" için bu durum doğrudan ve hemen devreye girecek bir vana demektir (sadece 2015 için yaklaşık 2 milyon euro Ermeni ve Türk sivil toplum kuruluşlarına verilmiştir). Türkiye bundan siyasi yarar sağlamıştır.

Bu süreç Ermeni tarafını anlaşmazlığın temelini oluşturan siyasi problemlere yönlendirmiştir. Öte yandan bu girişimler geçmişten çok geleceğe odaklanmış, demografik ve ekonomik bir dinamizmin etkisindeki Türk halkının çok küçük bir kısmını etkilemektedir ve kimi Ermenilerin güvendiği sonuçlarını kırılanaştırılmaktadır.

Kültürlerarası ve toplumlararası diyalog programları Avrupa Birliği ve Amerikalı özel veya kamusal kurumlar tarafından, ayrıca son zamanlarda Ermeni ve Türk özel kurumlarca da finanse edilmektedir. Bu programlar bu yardımlar olmadan var olamaz. Bu son haftalarda, aralarında Ermeni davasının samimi militanları da bulunan bazı kesimlerden ibi girişimlere dair memnuniyet beyanları okumaktayız. Oysa bu girişimlerin etkisi gerçek olarak ne ölçülmüş, ne de kanıtlanmıştır. Türk devletine yakın kesimlerin hukuki-politik aktivizmi ve inkârcı propagandasının artışının bu konuda göz ardı edilmemesi gerekir. Bu siyasi-politik aktivizm Ermeni davasının militanları veya onlara yakın parlamenterlere karşı açılan davalarla Fransa'da kendini göstermiştir. Ermeni soykırımı ile ilgili Türk resmi tezlerinin savunuların kurumsal olarak organize edildiği ABD'de bu aktivizm sistemli, politik ve hukuki olarak kamuoyunda kendini gösterir ve çelişkili bir şekilde üniversiteleri de etkisi altına alır. Bu yöndeki girişimler soykırımı ilgili mevcut tek tartışmada bardağı taşıır : Türk Devletine hizmet edenler Ermenileri Amerikan ve İsrail basınında antisemit olarak tanıtır.

Bu programlı platformların diğer dolaylı etkisi, Türkiye'nin stratejik analizlerini beslemek için gereken bilgi ve düşünceleri toplamasını, ve bu defa resmi bir şekilde dolaysız işbirliği

yapmayı kararlaştırdığı bazı diaspora Ermenilerinin kimliklerini saptamasını sağlamıştır. (bakınız 10 Nisan 2012 tarihli Harout Sassounian'ın köşe yazısı). Amerika'da başlayan bu fenomen daha sonra Avrupa'da kendini daha geç göstermiştir, fakat şu anda harekete hazırdır.

Kısacası, Türkiye'nin diplomatik girişimleri sakinleştirici bir açılış konuşmasını görüntüsündedir: Osmanlı İmparatorluğu'nda birlikte yaşanan "altın devri"nin hatırlatılması, "paylaşılan acı" terimi ve hatta Ermeni halkının sürgününün insanlık dışı niteliğinin tanınması. Bu yeni bir senaryo değildir (en az sekiz yıllıktır), fakat yavaş yavaş sahneye konulması gerçek bir tehdidi gizlemektedir : Ermeni dini kuruluşlara ait binalar ve malların geri verilmesi eşliğinde Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermeni halkı tarafından maruz kalınan acılardan dolayı dilenecek bir özürden ibaret kalan minimuma indirilmiş bir resmi tanıma. 2011 yılında çıkarılan bir hükümet kararnamesi ile 1974 yılından itibaren el konulmuş ve 1936 ve 2007 yılları arasında mülkiyetlerine geçen malların iadesini gerektiren Ermeni dini ve kültürel azınlık vakıflarına (imparatorluk fermanı ile oluşturulmuş kurumlar) ait mal ve mülkiyetlerin durumu bir çözüme ulaştırıldı.

Türkiye özür ve iadelerinin onurlu bir uzlaşma oluşturduğu ve adaletin yerini bulması için yeterli oldukları yönünde yabancı hükümetleri kolayca ikna edebilir. Böyle bir durum daha fazlasını elde etme talebinde olan Ermeni ulusunu çok zor bir durumda bırakacaktır. Böyle bir ihtimali ve geleceğe dair kararların sadece Türkiye tarafından verilmesinin önüne geçmek için Ermenilerin inisiyatifi ele alan bir strateji izlemeleri şarttır. Bu strateji gelişmeleri öngören, insanları harekete geçiren ve Ermeniler arasında bir uzlaşma sağlayan bir strateji olmalıdır. 2015 yılı tepkisel ve savunmaya dayalı siyaseti bırakmak ve tamamen bu yöne gitmek için olağanüstü bir siyasi fırsat penceresi oluşturmaktadır. Fakat pencere dardır ve kaçırılmamalıdır. Bu, siyasi ve diplomatik kavgayı yeni bir zemine taşıma, büyük güçlere: Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere, Rusya, fakat ilk olarak Almanya'ya borç ve yükümlülüklerini hatırlatmak ve diasporayı bu yeni politikanın öncüsü olarak kullanmak fırsatını oluşturmaktadır. Ermeni Devleti Yukarı Karabağ'a ilişkin anlaşmazlık

(Türkiye sınırların açılması veya bazı toprakların boşaltılması ile ilgili protokolleri onaylama şartına bağlamıştır) ve Rusya'ya tamamen bağımlı olmaktan dolayı diplomatik olarak sıkıntıdadır. Rusya Türkiye ile bölgesel ekonomik ve politik seviyede stratejik bir ortaklık imzalamıştır.

Süregelen adalet arayışında ya uyutulmuş ya da Ermenistan'ın iç ve dış çıkmazlarından usanmış diaspora ise yeni siyasi aktivizm perspektifleri açacak büyük bir eylem beklemektedir. Bu aynı zamanda diaspora ve Ermenistan'ın diplomatik ve politik güçlerini sıkı işbirliği ile akıllıca çalıştıracak ve her aileyi harekete geçirecek bir fırsattır.

Bir tazminat talebi sürecinin ortaya atılması bu kriterlere ve beklentilere cevap verecek hukuki ve siyasi bir seçenektir. Bu yol Türkiye tarafından soykırımın resmen siyasi olarak tanınmasının mevcut durumda hayal olarak kalması ve 1915'in vahşet ve katliamlarını hukuken soykırım olarak tanımlamakta yaşanan zorluktan oluşan mevcut çifte çıkmazdan kurtulmayı sağlayacaktır.

Tazminatlar, Ermeni davasının “yeni sınırları” (1)

Mecburi hale gelen yeni stratejik araç pek çok cephede tazminatları hedefleyen hukuki ve siyasi girişimleri başlatmaktır. Bu girişimlerim hedefleri, araçları ve hukuki argümanlarını karşı tarafın eline vermemek için kamuoyuna açık bir şekilde bu hususların dile getirilmemesi daha uygun olacaktır. Ancak bu konuda tamamen yanlış olan pek çok klişeyi ele almak gerekmektedir.

Birincisi soykırımın Türkiye tarafından resmi olarak tanınmasının 1915-1916 yıllarında Türk-Osmanlı devleri tarafından işlenen suçlar, gasp, yıkım ve el koymalarla Ermeni ulusunun malları ve zenginliklerine verilen zararların finansal ve manevi tazmini talebinde bulunmak için şart olduğudur. Uluslararası kamu hukunda bu yönde bir ibare yoktur. Devlet suçu

niteliği ne olursa olsun kanıtlanıp tespit edilebilir. Kurbanlara ya da daha doğrusu yüzyıl sonraki hak sahiplerine tazminat hakkı doğurur. İkinci yanlış kanı ise Türkiye'nin Ermenilerin toprak taleplerinden tazminatlardan daha fazla korktuğudur. Ermeniler kendilerine alan söylememelidirler. Ermenistan bir mikro-devlettir, zaten Azerbaycan'la askeri bir çatışmanın içindedir ve iç politikada artan bir memnuniyetsizlikle karşı karşıyadır. Bu talepleri destekleyebilecek bir siyasi ve askeri gücü bugün var mıdır ? Böylesi bir girişimde Ermenistan ayrıca ittifak halinde olacağı başka ülkeler de bulamazdı.

Çözümler mevcut ve hukuki-siyasi bir eylem planı operasyonel yönleriyle şimdiden hazır. Birbirlerini tamamlayan iki inceleme grubu (Diaspora'da Armenian Genocide Reparations Study Group (AGRSG) ve Armenian Genocide International Reparation (AGIR), Ermenistan'da ise Ermenistan Anayasa mahkemesi başkanının koordinasyonunda çalışan hukuki inceleme grubu) konu üzerinde çalıştı. Katolikos Aram I bu konuda 2012'de Beyrut'ta önemli bir konferans düzenledi. Strateji sağlam ve net hukuki temeller üzerine oturtulmalı ve başka ülkelerin desteğine güvenmemeli. Öyle hazırlanmalı ki ne Ermenistan'ın (uluslararası hukukta bu konuda hareket etmeye yetkili tek özne devlettir) toprak taleplerine ne de Türkiye ve başka devletler tarafından soykırımın tanınması için yürütülen eylemlere zarar vermeli. Soykırım tanımlaması, daha önce de belirttiğimiz gibi, tazminat talebinde buşunmak için gerekli bir şart değil. ayrıca tazminat kavramı çok geniştir, maddi ve manevi yönler içerir. Manevi yönler suçluluğun tanınması, özür, olayların inkarına son verilmesi ve uygun bir eğitim politikasını içerir.

Türk devleti için parasal meselenin çok daha endişe verici ve zorlayıcı olduğunu anlamak için Holokost'tan hayatta kalan Yahudilerin oluşturduğu kurum tarafından Almanya'dan elde edilen tazminatlara bakmak yeterlidir : 60 milyar dolar Israil devleti ve Almanya arasında yürütülen doğrduan ve kısmi müzakereler sonucunda, 3 milyar Alman markı ise 1952'de mirasçısı olmayan kurbanlar adına verilmiştir. Tazminat talepleri günümüzde hala devam etmektedir (bknz SNCF ve Amerikan hükümeti arasındaki anlaşma). Bir defa süreç başlatılınca, istekte bulunabilecek alanlar hayal gücünü aşmaktadır.

Armenian Genocide Reparations Study Group tarafından yayınlanan ve Ermeni soykırımı tazminatlarını tüm boyutlarıyla belirlemek ve ölçmek amacını taşıyan araştırma uğranan zararın ilk bir tahminini yapmıştır. Bu sonuca Sevr anlaşmasının (1920) hazırlık konferanslarında belirtilen rakamları güncelleyerek ulaşmıştır ve 100 milyar dolar'a yakın bir tazminat miktarı belirtmektedir. Daha modern hesap yöntemleri bu rakamı kesinleştirecektir. Bu rakamlar Türk yetkililerinin ve Ermenilere yakın olan Türk entellektüellerinin de aklında vardır. Bu entellektüeller konu açıldığında bir el hareketiyle soruyu geçiştirirler. Strateji neresi ağrıyorsa oraya dokunmalıdır. Bu da detaylı düşünülmüş ve yapılandırılmış bir şekilde hareket etmeyi gerektirir. Hukukta hiçbir şey kolay değildir, Ne kelimelerin anlamı ne de prensipler arasındaki etkileşim. yazılı hukuk adaleti sağlayan insanların yorumuna tabidir, bu insanların kararları her türlü kararsızlık ve hatayla dolu olabilir. Uluslararası hukuk özellikle uluslararası ilişkilere bağlıdır. Amerika'da Movsesian davası diplomasi işin içine karıştığı zaman federal yargının sınırlarını göstermiştir.

Soru şudur : herşey hazırsa neden hedeflere uygun hiç bir girişimde bulunulmamış ya da siyasi karar alınmamıştır ?

Ülkenin siyasi, ekonomik, ve sosyal durum benzersiz bir hayıflanma hali taşımaktadır : Azeri komşuyla savaş sınırlarda yendein başlamıştır ve Azerbaycan'ın Türkiye ve Rusya'yla yaklaşması endişe vericidir. Aşağılayıcı koşullarda Rusya'nın baskısı altında Avrasya ekonomik birliğine üyelik bloklar arasında diplomatik dengenin kırılmasına ve ekonomik ve parasal bir kaos tehdidine yol açılmıştır. Ceheneme giden yolculuğunda Rusya Ermenistan'ı da peşinden sürüklemektedir. İçerideki ekonomik ve sosyal huzursuzluk fiyat enflasyonundan dolayı daha çok göçe heves edenlerin sayısını arttırmaktadır. Hepsini taçlandırmak için siyasi haklar ve özgürlüklerde bir gerileme gözlemlenmektedir. Rus modelini takit ederek aktivistler ve muhaliflere saldırılar ile eylemcilerin tutuklanması yeniden başlamıştır ve Ermenistan STK ve gazetecilerin finansman ve bilgi kaynaklarını kontrol etmeyi amaçlayan özgürlük düşmanı kanunlar hazırlanmıştır.

Böylesi bir bağlamda hukuki-siyasi eylemler planı üzerinde bir ulusal uzlaşmaya varmak gereklidir. Yüzüncü yıl komitesinin gelecek toplantı tarihi olan 29 Ocak 2015 bu açıdan dikkate değerdir. Erivan'da 24 Nisan anmalarına üst düzey bir Türk yetkilinin katılacağına dair spekülasyonlar tazminat talebi kampanyasının gerekliliğini ve aciliyetini daha da güçlendirmektedir.

Raffi Kalfayan Hukukçu, Uluslararası İnsan Hakları Ligleri Federasyonu (FIDH) eski genel sekreteri.

Bu makale 19 Aralık 2014 tarihinde [Nouvelles d'Arménie Magazine](http://www.nouvellesdarmenie.com) dergisinin Internet sitesinde yayınlanmıştır.

Dipnot:

1.
<http://asbarez.com/109619/reparations-the-new-frontier-of-the-armenian-cause-and-its-challenges/>

Kaynak: repairefuture.net